

СТАНОВИЩЕ

за трудовете на **ГЛ.АС. Д-Р КАМЕЛИЯ ДОНЧЕВА ХАНЧЕВА И
ГЛ.АС. Д-Р МАНОЛ НИКОЛОВ МАНОЛОВ -**

участници в конкурс за „доцент”

по професионално направление

3.2. ПСИХОЛОГИЯ /ПСИХОЛОГИЯ НА РАЗВИТИЕТО В
ДЕТСКА И ЮНОШЕСКА ВЪЗРАСТ/, област на висше образование

3. Социални, стопански и правни науки и национална сигурност,
обявен в Държавен вестник бр.65/16.06.2019г., обявен за нуждите на
катедра „Обща, експериментална, развитийна и здравна психология“
на СУ „Св.Климент Охридски“

Изготвил рецензията: проф. дн Красимира ПЕТРОВА Колева-Минева – ВТУ „Св.св.Кирил и Методий“

1. Информация за конкурса.

Конкурсът е обявен от СУ "Св. Климент Охридски" за нуждите на катедра "Обща, експериментална, развитийна и здравна психология" при Философски факултет, като в обезпечеността на справката за часовете от катедрата са посочени учебни дисциплини, осигуряващи нуждите на факултета в посоченото професионално направление.

При изготвянето на рецензията по конкурса са съобразени основните документи, съответстващи на изискванията на нормативната база за развитие на академичния състав на Република България и на СУ „Св.Климент Охридски“.

По процедурата на конкурса няма нарушения. В конкурса участват двама кандидати – гл. ас. д-р Камелия Дончева Ханчева, преподавател в СУ в Катедра „Обща, експериментална развитийна и здравна психология“ и гл.ас. д-р Манол Николов Манолов, преподаватели в Катедра „Психология“ на ВТУ „Св .св.Кирил и Методий“.

2. Информация за кандидатите.

Първият кандидат за конкурса *гл.ас.д-р Камелия Ханчева* е родена във Варна, завършва английска гимназия в гр. Варна, по-късно магистърска програма по Психология в СУ, специализира Организационна психология, Клинична и консултативна психология, Психология на развитието. През периода 1998-2007 година получава множество допълнителни квалификации и е дипломиран психодрама терапевт и семеен и брачен консултант. От 2013г. е доктор по Психология /Възрастова и педагогическа психология/. Има богата клинична и консултативна практика, като от 1999 г. работи във Философски факултет на СУ. В периода 2013-2018г. е хоноруван преподавател в Международен

психоаналитичен университет в Берлин, Германия в магистърски програми. Посочила е в автобиографията си множество специализации, допълнителни квалификации, надграждащи обучения, удостоверени с административни документи. Говори и ползва в различна степен 5 езика и има широк практически опит в проектната работа. Членува в престижни професионални сдружения и организации.

Другият кандидат за доцент *гл.ас..д-р Манол Манолов* завършва специалност „Психология” в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, както и магистърска степен в същия университет. През 2018г. защитава докторска степен по Социална психология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, като от 2017 г. работи като асистент и главен асистент към Катедра „Психология“ на ВТУ. Преди това е работил като психолог в ЦНСТДМУ – гр. Асеновград, в последствие като управител на същата услуга, като обществен възпитател, вещо лице в съда, в МКБППМН. Членува в няколко НПО и професионални организации. Посочил е множество обучения, в които е взел участие или е бил учител, отличава се с богата проектна дейност. В творческата биография е посочил различно владеене на два чужди езика.

3. Описание и оценка на научните трудове.

Кандидатът *гл.ас.д-р Камелия Ханчева* участва в конкурса с 14 публикации, между които 1 хабилатационен труд, 1 монография на базата на защитен труд, четири участия в книги /глава от книга/, 8 статии, студии и доклади, които в значителна степен съответстват на обявения конкурс. Посочени са и пет цитирания, както и девет участия в национални и международни образователни проекти. В предоставения пълен списък на публикациите, значима част от тях имат същата насоченост, а именно интерпретация на проблеми от детско-юношеската психология.

В първата и основна за рецензиране монография *„Ментализация и ранни етапи на социо-емоционално развитие“* се засягат проблемите на възпитание, социализация и детско развитие през призмата на психоаналитичната парадигма, обогатена с три мита – мита за Орфей, за Зевс и за Нарцис, преплетена със съвременни водещи психологически теории, множество уточнени на термини и понятия, илюстративен материал, авторизирани преводи и класическа структура от четири логически свързани глави, които завършват с отворен край.

По-важни обобщения за монографията:

- Преведени и популяризирани на достъпен език научни понятия и терминология, които са строго проследени в исторически и съвременен аспект;
- Концептуализирани авторски хипотези и адекватен експериментален масив, доказващ изведените допускания;

- Аналитично интерпретирани когнитивни, психоаналитични и неврологични изследвания, организирани около търсенето на механизми, отразяващи разбирането за субективността на собствените преживявания и преживяванията на другите.

- Поставени са актуални въпроси с възможни алтернативи към читателите, с което те стават своеобразни съавтори на произведението и провокират повторно връщане към детайли от текста, към собствени разсъждения, провокирани от стремежа към познание.

Втората монография *„Детето, семейството и вътрешният свят. Отношенчески психоаналитични теории за развитието“* със самото си заглавие задава посоката на авторските търсения. Книгата е резултат от защитена дисертация и позволява да се популяризира защитения труд на д-р Ханчева. Впечатляват уменията на автора за анализиране на известни и не дотам популярни теоретични възгледи, структурираността на разработката, прецизния изказ, лекотата, с която се борави с понятия, термини и теоретични модели. Познаването на специфичния детски свят прозира през интерпретацията на човешките взаимоотношения и тяхната изграждаща, формираща роля за детското развитие.

Четири участия в колективни монографии: **1.** Hancheva, C. (2018). Child Refugee: Transition, migration, and transitional phenomena. In A. Hamburger, C. Hancheva, S. Ozcuremec, C. Scher, B. Stankovic, S. Tutnjevic (Eds.), *Forced Migration and Social Trauma: Interdisciplinary Perspectives from Psychoanalysis, Psychology, Sociology and Politics* (pp. 149-158). London, New York: Routledge. **2.** Hancheva, C. (2018). Narratives in the family: history spoken and elided – theoretical considerations and initial observations on a Bulgarian sample. In A. Hamburger (Ed.), *Trauma, Trust, and Memory: Social Trauma and Reconciliation in Psychoanalysis, Psychotherapy, and Cultural Memory* (pp. 61-68). London, New York: Routledge. **3.** Hancheva, C., Hamburger, A., & Scher, C. (2018). International Master Study Course Social Trauma. In A. Hamburger (Ed.), *Trauma, Trust, and Memory: Social Trauma and Reconciliation in Psychoanalysis, Psychotherapy, and Cultural Memory* (pp. 249-254). London, New York: Routledge. **4.** Hancheva, C. (2018). Child Refugees: Workshop Results. In A. Hamburger, C. Hancheva, S. Ozcuremec, C. Scher, B. Stankovic, S. Tutnjevic (Eds.), *Forced Migration and Social Trauma: Interdisciplinary Perspectives from Psychoanalysis, Psychology, Sociology and Politics* (pp. 196-206). London, New York: Routledge., като глави от книги са насочени към проблеми, свързани с: деца-бежанци и отражението на травмата от насилието, принудата, загубата, както и механизмите, факторите на справяне с травмата и защитите, свързани с интегрирането на преживяването в посока навън и навътре; обобщаване на експертния опит на работещи с деца-бежанци с ясно открояване на механизмите за преработване и оцеляване в психоаналитичен контекст; ролята на индивидуалния разказ на преживяното събитие от позицията на актьор,

слушател, разказвач и отражението на това събитие в развитието на личността, интерпретирано в исторически и социокултурен аспект; дефиниране и анализиране на социалната травма и търсене на достигане на това знание до специалисти и обучаеми чрез преподаването му като учебна дисциплина. Впечатлява дълбочината на анализите, отношението към проблематиката и прецизния изказ на кандидатката.

Статиите, студиите и научните доклади бих разделила условно в две направления: 1. Проблеми, свързани с детско-юношеската психология и 2. Проблемни сфери, отнасящи се до конкретни механизми, технологии, методи за оказване на психологична помощ на клиенти. Обобщавайки в едно изречение, може да се твърди, че д-р Ханчева е зрял учен, с ангажирана позиция, прецизна, коректна в позовавания и интерпретации, с ясен изказ и демонстрира завидна психологична култура.

Кандидатът *гл.ас.д-р Манол Манолов* в конкурса за доцент представя списък научни трудове от почти всички научни жанрове, между които една самостоятелна монография, определена като хабилитационна и две в съавторство, 5 статии, студии доклади, между които три в съавторство и две самостоятелни. Въпреки че за присъждането на научното звание „доцент“ не е необходимо включването на участията и ръководствата на проекти, не изчисляваме техните точки, но е необходимо да се отбележи, че д-р Манолов има участия в национални и международни проекти, предимно със социална насоченост, а също така е ръководител на национален образователен проект „Концептуализация на формите на социално унаследяване при децата от 3 до 8-годишна възраст“ към Фонд „Научни изследвания“ /справка от НАЦИД/. Останалите му публикации, невключени за рецензиране, са предимно със социална насоченост, макар че носят аспекти от психология на развитието.

В основния си труд *„Автодискриминацията“*, В.Търново, ИВИС, 2019г., посочен от автора като хабилитационен и определен от него като полезен за социалната, политическата и организационната психология, се разглеждат проблеми, които наистина попадат в изброените направления и не са свързани с обявения конкурс. Тези проблемни области са назовани от д-р Манолов като основни за съвременното общество, а като един от най-значимите е именно автодискриминацията. Той въвежда понятието, убедително го дефинира и защитава и предявява претенции за верифицирането му като поведенчески модел в съвременното общество. Анализите на исторически събития и текстове позволяват да се защити неговата теза и да се „осветли“ понятието автодискриминация, пречупено през търсенията на социалната идентичност на съвременния човек. Сам по себе си трудът е ценен, интересен, съвременен звучащ и засяга социалнопсихологични проблеми по оригинален начин, преживявания, които се основават на стереотипизацията, предразсъдъците и други

защитни механизми, между които е и автодискриминацията, но трябва да се подчертае, че този предмет на изследване и интерпретиране има твърде малко допирни точки до психология на развитието в детско-юношеска възраст.

Монографията *„Многото лица на Аз-а (Образ за себе си в съвременната реалност)“*, София, Колбис, 2019, в съавторство с Маргарита Бакрачева, коректно разделена с протокол, е насочена към проблемите на юношите и младите хора. Тя представлява добре построена и убедително защитена съвременна творба, която съдържа в себе си класическото триединство от теория, методика и препоръчителни интервенции /практика/ за оптимизиране на развитието на младите хора, основани на количествен и качествен анализ. Характерно за всяка от петте глави на книгата е самостоятелно организираното и проведено изследване, което е подчинено на теоретичния масив на главата. Това е интересен подход, който създава обаче усещане за липса на свързаност и цялостност на творбата. От друга страна, това са всъщност очерци, които водят до „многото лица на Аз-а“, допълвани от различни гледни точки. Ценни са за практическата психологична работа с младите хора.

Третата монография *„Психология на родителските стилове в полето на жизнения смисъл.“*, В.Търново, Университетско издателство „Св.св. Кирил и Методий“, в съавторство с Иван Стоянов, в най-голяма степен се доближава до обявения конкурс, но тук липсата на разделителен протокол затруднява обособяването на авторовите дялове. Монографията е обсъдена в катедра „Психология“ на ВТУ и е включена в издателския план на Философски факултет. Тя представлява задълбочено изследване на родителските стилове в съвременното мултиетническо общество. Добре конструираното изследване, съчетано със сериозна теоретична подпълнка, позволяват да се проследят тенденции в българското общество, които поставят актуални проблеми, отнасящи се до възпитателните модели, до взаимодействието „семейство-общество-училище“, до влиянието на масмедияте, на личния пример и други социализиращи фактори. Стилът на поднесената информация е достъпен, четивен и направяните изводи са предпоставка за създаване на ефективни програми за работа с деца и семейства.

Останалите доклади и статии, предложени за рецензиране, могат да се отнесат към допълване и доразвиване на авторовите виждания към различни аспекти от развитието на обществото и по-скоро попадат в сферата на социалната психология.

4. Наукометрични показатели.

Д-р Камелия Ханчева.

Д-р К.Ханчева покрива минималните изисквания по ПУРПНСЗАД на СУ за заемане на академичната длъжност „доцент“ с общ брой точки от

групите показатели А, В, Г, Д, Е – **657,6**. Те са доказани със съответните справки за цитирания, за участия в SCOPUS и WEB OF SCIENCE.

Д-р Манол Манолов заявява участие в конкурса с:

- Защитен дисертационен труд, признат в НАЦИД;
- Една монография – хабилитационен труд;
- Две публикувани монографии, които не са представени като основни хабилитационни трудове /в съавторство/;
- Пет статии, студии и доклади;
- Седем цитирания;
- Едно участие в национален образователен проект - ръководител на проекта /справка от НАЦИД/. Общо – **507, 5** по критериите.

5. Научни приноси.

За гл.ас.д-р Камелия Ханчева:

Напълно приемам формулираните приноси на кандидата, като ги обобщавам по следния начин:

1. Преосмисляне, обобщаване и дообогатяване на познати знания, свързани с различни подходи в психологията, като същевременно с това придаване на нов смисъл и доказателство чрез илюстриране с примери, казуси, основани на качествения анализ.

2. Търсене и анализиране на личностния смисъл в преживяванията на социални събития, с цел преживяване на травми и очертаване на посоки за преодоляването им, което е и смисъла на психологията като теоретична и практическа наука.

3. Теоретично осмисляне на редица процеси, техники, модели и методи, свързани с психотерапевтичната практика и създаването на перспективи за бъдещо обучение на специалисти в сферата.

4. Проследяване и осмисляне на ролята на родителите в живота на децата като модел, фигура, пример, излизайки от модела съветване и подпомагане на семействата, а търсене на системен контекст и комплексен подход при осъществяване на взаимодействието „родители-деца-социум“.

За гл.ас.д-р Манол Манолов:

1. Преосмислени и по нов начин са представени известни теории и недотам популярни такива, като е направен опит за внасяне на ново звучене – дискриминация, агресивно поведение, родителски стилове. Заедно с това, са доказани експериментално и аналитично част от изказаните хипотези.

2. През призмата на интерпретиране на исторически и литературни текстове, са направени изводи, които се отнасят до

народопсихологически и етнопсихологически черти на българина в различни роли, в т.ч. и в ролята му на родител.

3. Очертана и защитена с данни е тезата за значението на семейството и родителските стилове за развитието на детето в живота на българското общество.

4. През почти всички произведения прозира ангажираността на автора към изследваните от него социални проблеми, като ясно е дефинирана и мотивацията му за анализиране на избраното от него явление, факт, събитие, подкрепени с психологични и социологични теории, поднесени по нов оригинален начин.

6. Преподавателска работа.

Преподавателската работа на *гл.ас. д-р Камелия Ханчева* е над 22 години. Води следните учебни дисциплини - в бакалавърски програми в СУ – семинарни занятия по Възрастова психология I част и Възрастова психология II част в специалност „Психология“, Обща възрастова и педагогическа психология в специалност „Социални дейности“. В магистърски програми – лекции по Семейно консултиране, Травма в развитието, Работа в група I част, Хронична болест и палиативни грижи и др.

Преподавателската работа на *гл.ас.д-р Манол Манолов* е съсредоточена във ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“ /малко повече от 2 години/, където е води семинарни занятия по Социална психология, Юридическа психология, Психология на развитието в детско-юношеска възраст, Сравнителна психология, Политическа психология, Етнопсихология, психологични изследвания в бакалавърска степен и лекционни курсове по Социални и етнически конфликти, Бизнес психология, Социална психология и Етнопсихология в бакалавърски, магистърски програми и в Центъра по квалификация на ВТУ.

Обезпечеността на конкурса съответства в по-висока степен на професионалния опит и квалификация на първия кандидат /д-р Камелия Ханчева/, тъй като са в сферата предимно на Психология на развитието, докато при втория кандидат професионалният опит отвежда в сферата на Социалната психология. Това се вижда от предоставената справка за учебната натовареност на конкурса за доцент.

7. Бележки и препоръки.

Запознаването ми с цялостната научна и академична активност на двамата кандидати за конкурса за „доцент“ по Психология на развитието в детско-юношеска възраст, ми позволяват да направя следните препоръки:

➤ *Към гл.ас.д-р Камелия Ханчева* – те са свързани със задълбочаване на изследванията ѝ в избраната от нея научна област.

Втората препоръка касае издаването на учебни пособия по водените от нея учебни дисциплини, които да подпомогнат подготовката на студентите.

➤ **Към гл.ас.д-р Манол Манолов** – първата ми препоръка е към прецизиране на публикационната му дейност, към стриктно спазване на научните жанрове, особено що се отнася до монографичните изследвания. Втората ми препоръка е насочена към прецизиране на представените от него трудове с ясно разграничени автори дялове. Трето, трудно ми е да съотнеса трудовете на кандидата към професионалното направление Психология на развитието в детско-юношеска възраст, тъй като те са по-скоро с посока към социалната, политическата психология и етнопсихологията.

8. Заключение.

Като изразявам впечатленията си и анализите на цялостните научни, експертни, преподавателски и приложни постижения на двамата кандидати, оценявайки актуалността, значимостта на разработките им, давам своя **положителен вот** за *гл.ас.д-р Камелия Дончева Ханчева* и **препоръчвам** на Научното жури да предложи на Факултетния съвет да й **присъди научното звание „доцент”** в професионално направление 3.2. Психология (ПСИХОЛОГИЯ НА РАЗВИТИЕТО В ДЕТСКО-ЮНОШЕСКА ВЪЗРАСТ), област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки и национална сигурност.

18. 12. 2019 г.
Гр. Велико Търново

Подпис: /...../
/проф. дн Кр.Петрова/